MILLIY QADRIYATLAR ASOSIDA YOSHLAR MA’NAVIYATINI SHAKLLANTIRISH

Maxmatqobil Obilqosimov

Jizzax politexnika instituti

Ijtimoiy fanlar kafedrasi katta o‘qituvchisi

Annotatsiya: mazkur tezisda milliy qadriyatlarning yoshlar ma’naviyatini shakllantirishdagi o‘rni, ularning tarbiyaviy imkoniyatlari hamda zamonaviy ta’lim jarayonida qadriyatlarga asoslangan yondashuvni amalga oshirish masalalari tahlil qilinadi.

Kalit so‘zlar: milliy qadriyatlar, yoshlar, ma’naviyat, tarbiya, milliy o‘zlik, tarixiy xotira, oila, ta’lim, madaniy meros, vatanparvarlik.

ФОРМИРОВАНИЕ ДУХОВНОСТИ МОЛОДЁЖИ НА ОСНОВЕ НАЦИОНАЛЬНЫХ ЦЕННОСТЕЙ

Махматкобил Обилкосимов

Джизакский политехнический институт

Старший преподаватель кафедры общественных наук

Аннотация: в данной тезисной работе анализируется роль национальных ценностей в формировании духовности молодёжи, их воспитательный потенциал, а также вопросы реализации ценностно-ориентированного подхода в современном образовательном процессе.

Ключевые слова: национальные ценности, молодёжь, духовность, воспитание, национальная идентичность, историческая память, семья, образование, культурное наследие, патриотизм.

SHAPING YOUNG PEOPLE’S SPIRITUALITY BASED ON NATIONAL VALUES

Makhmatkobil Obilkosimov

Jizzakh Polytechnic Institute

Senior Lecturer of the Department of Social Sciences

Abstract: this thesis examines the role of national values in shaping young people's spirituality, their educational and moral potential, and the implementation of a value-based approach in contemporary education.

Keywords: national values, youth, spirituality, moral education, national identity, historical memory, family, education, cultural heritage, patriotism.Kirish

Jamiyat taraqqiyoti nafaqat iqtisodiy va texnologik yutuqlar, balki ma'naviy barkamol, mustaqil fikrlaydigan va ijtimoiy mas'uliyatni his etadigan avlodni tarbiyalash bilan ham belgilanadi. Globallashuv, raqamli axborot oqimining kuchayishi va madaniyatlararo aloqalarning kengayishi sharoitida yoshlarning o‘z tarixini, tilini, madaniyatini va ma'naviy merosini chuqur anglab yetishi alohida ahamiyat kasb etmoqda. Shu bilan birga, milliy qadriyatlarni anglash boshqa xalqlarning madaniyatini inkor etish emas, balki o‘zligini bilgan holda turli madaniyatlarga hurmat bilan munosabatda bo‘lishni ham anglatadi. [1]

Milliy qadriyatlar — xalqning tarixiy tajribasi, tili, urf-odatlari, an'analari, san'ati, axloqiy qarashlari va avlodlar davomiyligida shakllangan ma'naviy mezonlar majmuasidir. Ular yosh avlodga yaxshilik va yomonlikni farqlash, kattalarga hurmat, kichiklarga mehr, halollik, mehnatsevarlik, adolat, hamjihatlik va Vatanga daxldorlik kabi fazilatlarni anglashda yordam beradi. Biroq qadriyatlar yoshlar ongiga faqat nasihat yoki marosimlar orqali emas, balki kundalik hayotdagi namuna, muloqot, ta'lim va amaliy faoliyat orqali singdirilgandagina barqaror natija beradi.

Yoshlar ma'naviyati shaxsning dunyoqarashi, axloqiy pozitsiyasi, o‘ziga va boshqalarga munosabati, jamiyat hayotidagi ishtiroki hamda mas'uliyat hissini qamrab oladi. Milliy qadriyatlar ushbu jihatlarni shakllantirishda muhim tarbiyaviy manba bo‘lib xizmat qiladi. Masalan, o‘zbek xalqining mehmondo‘stlik an'anasi insonlarga ochiqko‘ngil bo‘lishni, hashar va o‘zaro yordam tajribasi hamjihatlikni, kattalarga hurmat va kichiklarga izzat ko‘rsatish odobi esa o‘zaro ehtiromni qadrlashga o‘rgatadi.

Tarixiy xotira va milliy madaniy merosni o‘rganish yoshlarda o‘z xalqining taraqqiyotga qo‘shgan hissasini anglash, ajdodlar tajribasidan saboq olish va madaniy merosni asrab-avaylash mas’uliyatini rivojlantiradi. Adabiyot, musiqa, xalq og‘zaki ijodi, me’moriy obidalar va tarixiy manbalar bilan tanishish yoshlarning estetik didini boyitib, o‘zlikni anglashiga ko‘maklashadi. Bunda tarixiy shaxslar faoliyatini biryoqlama ulug‘lashdan ko‘ra, ularning tajribasini dalillar asosida o‘rganish va zamonaviy hayot bilan bog‘lash muhimdir.

Milliy qadriyatlarning yana bir muhim vazifasi — axloqiy mezonlarni mustahkamlashdir. Halollik, va’daga vafo, mehnatga hurmat, adolat, sabr-toqat va boshqalarning haq-huquqlarini e’tirof etish kabi fazilatlar yoshlarning shaxsiy hayoti va kasbiy faoliyatida muhim o‘rin tutadi. Bu fazilatlar shunchaki nazariy tushuncha bo‘lib qolmasligi uchun ta’lim muassasalarida jamoaviy topshiriqlar, ko‘ngillilik ishlari, ijtimoiy loyihalar va hayotiy vaziyatlar tahlili orqali mustahkamlanishi zarur.

Yoshlar ma’naviyatining dastlabki poydevori oilada shakllanadi. Ota-onaning kundalik xulqi, o‘zaro munosabati, mehnatga va odamlarga munosabati farzand uchun amaliy namuna bo‘ladi. Oilaviy suhbatlar, avlodlar xotiralari, kitob mutolaasi, milliy bayram va an’analarni mazmunini tushuntirgan holda nishonlash yoshlarning oilaviy va milliy mansublik tuyg‘usini mustahkamlaydi. Shu bilan birga, tarbiyada majburlashdan ko‘ra, izohlash, tinglash va yoshlarning savollariga asosli javob berish samaraliroqdir.

Ta’lim muassasasi milliy qadriyatlarni ilmiy, tarixiy va madaniy nuqtayi nazardan o‘rganish uchun muhim muhit yaratadi. Tarix, adabiyot, ona tili, san’at va fuqarolik ta’limi mashg‘ulotlarida milliy merosga oid mavzularni zamonaviy hayot bilan bog‘lash mumkin. Masalan, xalq maqollarining mazmunini tahlil qilish, adabiy qahramonlarning qarorlarini muhokama etish, mahalliy tarixga oid kichik tadqiqotlar o‘tkazish va muzey yoki tarixiy obidalarga ta’limiy tashriflar tashkil etish o‘quvchilarni faol ishtirok etishga undaydi. [2]

Mahalla va jamoatchilik esa yoshlarning ijtimoiy tajribasini kengaytiradi. Keksalar bilan uchrashuvlar, hunarmandlar mahorat darslari, mahalliy tarix va urf-odatlarga bag‘ishlangan tadbirlar, obodonlashtirish hamda ko‘ngillilik tashabbuslari qadriyatlarni amalda namoyon etish imkonini beradi. Oila, ta’lim muassasasi va mahalla o‘rtasida izchil hamkorlik bo‘lmasa, tarbiyaviy ta’sir parchalanib qolishi mumkin. Shuning uchun umumiy maqsadlar, muntazam muloqot va yoshlarning qiziqishlarini hisobga olgan faoliyatlar zarur.

Raqamli texnologiyalar yoshlar uchun bilim, ijod va muloqot imkoniyatlarini kengaytirmoqda. Shu bilan birga, ijtimoiy tarmoqlarda noto‘g‘ri ma’lumotlar, yuzaki qarashlar va iste’molchilikka undovchi mazmunlar ham uchraydi. Bunday sharoitda milliy qadriyatlarni asrash yoshlarni tashqi ta’sirlardan butunlay ajratish orqali emas, balki ularda mustaqil fikrlash, axborotni tanqidiy baholash va o‘z tanloviga mas’uliyat bilan yondashish ko‘nikmalarini rivojlantirish orqali amalga oshirilishi kerak.

Yoshlar ma’naviyatini shakllantirishning amaliy yo‘nalishlari:

Birinchidan, ta’lim dasturlarida milliy madaniy merosni fanlararo yondashuv asosida yoritish lozim. Tarixiy voqealar, adabiy asarlar, xalq og‘zaki ijodi va san’at namunalarini o‘rganish orqali yoshlar qadriyatlarning kelib chiqishi va mazmunini tushunadi. Ikkinchidan, yoshlarni tayyor tadbirlarning tomoshabini emas, balki tashkilotchisi va ijodkori sifatida jalb etish kerak. Podkast, videolavha, ko‘rgazma, mahalliy tarix loyihasi va ijodiy tanlovlar bunda samarali vosita bo‘la oladi.

Uchinchidan, ijtimoiy xizmat va ko‘ngillilik faoliyatini rivojlantirish zarur. Keksalarga ko‘maklashish, atrof-muhitni obodonlashtirish, ehtiyojmand insonlarni qo‘llab-quvvatlash va jamoaviy tashabbuslarda qatnashish mehr-oqibat, mas’uliyat va hamkorlikni amaliy tajribaga aylantiradi. To‘rtinchidan, tarbiyaviy ishlar natijasini faqat o‘tkazilgan tadbirlar soni bilan emas, balki yoshlarning bilimida, xulqida, tashabbuskorligida va jamiyat hayotidagi ishtirokida kuzatiladigan o‘zgarishlar bilan baholash maqsadga muvofiq.

Xulosa qilib aytganda, milliy qadriyatlar yoshlar ma’naviyatini shakllantirishning muhim manbai bo‘lib, ularda milliy o‘zlikni anglash, tarixiy xotiraga hurmat, axloqiy mas’uliyat, vatanparvarlik va jamiyatga daxldorlik tuyg‘ularini rivojlantirishga xizmat qiladi. Ushbu qadriyatlarning ta’siri ularni shunchaki yod olish yoki rasmiy tadbirlarda tilga olish bilan emas, balki kundalik xulq-atvor, ta’lim, oilaviy munosabatlar va jamoat ishlarida amalda namoyon etish bilan kuchayadi.

Shu sababli oila, ta’lim muassasasi, mahalla va jamoatchilikning hamkorligini mustahkamlash, milliy merosni zamonaviy ta’lim usullari va raqamli imkoniyatlar bilan uyg‘unlashtirish, yoshlarning mustaqil fikri hamda ijodiy tashabbuslarini qo‘llab-quvvatlash zarur. Milliy qadriyatlar insonparvarlik, bag‘rikenglik va o‘zaro hurmat bilan uyg‘unlashganda, ular yoshlarni o‘zligini anglagan, zamonaviy bilimlarga intiladigan va jamiyat taraqqiyotiga mas’uliyat bilan hissa qo‘shadigan shaxs sifatida tarbiyalashga yordam beradi. [3; 4]

Foydalanilgan adabiyotlar

[1] O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi. Yangi tahrir. 2023-yil 30-aprel referendumida qabul qilingan. Rasmiy matn: https://lex.uz/docs/-6445145

[2] O‘zbekiston Respublikasining “Ta’lim to‘g‘risida”gi Qonuni, 2020-yil 23-sentabr, O‘RQ-637-son. Rasmiy matn: https://lex.uz/docs/-5013007

[3] O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 3-maydagi PQ-4307-son “Ma’naviy-ma’rifiy ishlar samaradorligini oshirish bo‘yicha qo‘shimcha chora-tadbirlar to‘g‘risida”gi qarori. https://lex.uz/docs/-4320700

[4] UNESCO. (2021). Reimagining Our Futures Together: A New Social Contract for Education. Paris: UNESCO. ISBN 978-92-3-100478-0. https://doi.org/10.54675/ASRB4722